

การปลูกถั่วพรี เป็นพืชปุ๋ยสด-ผลิตเมล็ดพันธุ์

สถานีพัฒนาที่ดินกาญจนบุรี

ถั่วพรี (ชื่อสามัญ : Jack Bean ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Canavalia ensiformis*) เป็นพืชตระกูลถั่ว ลักษณะเป็นทรงพุ่ม เจริญเติบโตและปรับตัวได้ดีในสภาพดิน ฟ้า อากาศ ทุกภาคของประเทศ มีลำต้นแข็งแรง และระบบรากลึก สามารถขึ้นได้ดีในสภาพดินเหนียว และดินกรด โดยทั่วไป ถั่วพรีชอบดินดอน ดินที่มีการระบายน้ำได้ดี ทนต่อสภาพความเค็มได้ดีกว่าถั่วชนิดอื่น สามารถปลูกเป็นพืชเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดได้ดี เพราะเป็นพืชที่ให้ธาตุไนโตรเจนในปริมาณสูง จึงนำมาทำเป็นปุ๋ยพืชสดได้เป็นอย่างดี ซึ่งกรมพัฒนาที่ดิน ให้การสนับสนุน ในการเพาะปลูก เนื่องจากสามารถเพาะปลูกได้ง่าย มีค่าใช้จ่ายต่ำในการนำมาใช้ประโยชน์ และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ลักษณะภายนอก

ลักษณะลำต้นของถั่วพรีเป็นเถา ซึ่งสามารถเลื้อยสูงได้ถึง 10 เมตร อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลของกรมวิชาการเกษตรพบว่า สามารถปลูกในลักษณะไม้พุ่มได้ เพราะลำต้นมีเนื้อไม้แข็งเป็นแกน โดยจะมีความสูงประมาณ 60 – 120 เซนติเมตร ลักษณะของใบเป็นใบรวมแบบสามใบ มีรูปร่างมนค่อนข้างกลมคล้ายไข่ ยาว 7 – 12 เซนติเมตร ดอกเป็นกลุ่ม มีสีชมพู ที่ปลูกทั่วไปเมล็ดจะมีสีขาว ถ้าเป็นถั่วพรีเมล็ดแดง ปลายดอกจะมีสีแดง ทั้งสองชนิดมีกลีบเลี้ยงโค้ง ส่วนบนมีสีขาว ภายในดอกมีเกสรครบทั้งสองเพศ และส่วนใหญ่ จะผสมพันธุ์กันเองภายในดอก

ลักษณะของฝักจะมีรูปร่างคล้ายดาบ ห้อยปลายลง เมื่อสุกจะมีสีเหลืองคล้ายฟางข้าว ถั่วพรีเมล็ดยาวจะมีขนาดฝักกว้าง 3 – 3.5 เซนติเมตร ยาว 15 – 35 เซนติเมตร เมล็ดมีสีขาวคล้ายงาขาว มีขนาด 1.5 – 2 เซนติเมตร ขั้วเมล็ด (hilum) ยาว 0.5 – 1 เซนติเมตร ในขณะที่ถั่วพรีเมล็ดแดงจะมีขนาดฝักกว้างประมาณ 3.5 – 5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 20 – 40 เซนติเมตร เมล็ดมีสีแดงอมน้ำตาล มีขนาด 2 – 3.5 เซนติเมตร ขั้วเมล็ดยาว 1.5 – 2 เซนติเมตร

การนำมาใช้ประโยชน์

1. ฝักอ่อนและเมล็ดอ่อน สามารถนำมาทำเป็นอาหารได้ สำหรับเมล็ดที่โตเต็มที่ ต้องทำการชำระพิษ โดยลอกผิวหุ้มเมล็ดออก แล้วต้มถายน้ำหลาย ๆ ครั้ง
2. ใช้ปลูกเป็นพืชคลุมดิน ปรับปรุงบำรุงดิน
3. ใช้เป็นอาหารสัตว์
4. ใช้สกัดเพื่อทำยา หรือเครื่องสำอาง

สภาพแวดล้อมในการเจริญเติบโต

ถั่วพรี เป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มีแดดจัด มีอุณหภูมิระหว่าง 20 – 30 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนระหว่าง 900 – 1500 มิลลิเมตร/ปี และสภาพดินเป็นดินเหนียวที่ระบายน้ำได้ดี

อย่างไรก็ตาม ถั่วพรีสามารถเพาะปลูกได้ในพื้นที่แห้งแล้ง ที่มีปริมาณน้ำฝนประมาณ 700 มิลลิเมตร/ปี หรือในพื้นที่ชุ่มที่มีปริมาณน้ำฝนถึง 4,500 มิลลิเมตร/ปี นอกจากนี้ยังสามารถเจริญเติบโตได้ในที่ร่ม ในดินเค็ม ดินที่ขาดธาตุ

อาหาร หรือแม้กระทั่งดินที่มีสภาพความเป็นกรดในระดับ pH 4.5 และสามารถเพาะปลูกได้ในระดับความสูงถึง 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล จึงกล่าวได้ว่า ถั่วพรีเป็นพืชที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในทุกภาคของประเทศไทย

วิธีการเพาะปลูก

วิธีการเพาะปลูกที่ใช้ปฏิบัติกันอยู่มี 3 วิธี คือ

1. **ปลูกแบบหว่าน** – เป็นวิธีที่สะดวก ประหยัดเวลาและแรงงานที่สุด ทำโดยการนำเอาเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้ หว่านลงไปในแปลงให้ทั่ว ในอัตรา 8 - 10 กิโลกรัม/ไร่ แล้วพรวนดินกลบเมล็ด
2. **ปลูกแบบโรยเป็นแถว** – เป็นวิธีที่ค่อนข้างช้าและสิ้นเปลืองแรงงาน เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีแรก แต่จะทำให้ได้ต้นถั่วพรีที่ขึ้นเป็นแถวอย่างเป็นระเบียบ ทำโดยใช้เมล็ดโรยลงในแถว ซึ่งมีระยะระหว่างแถว 75 - 100 เซนติเมตร เมื่อโรยเมล็ดลงในแถวแล้วกลบเมล็ดด้วยดินบาง ๆ ในอัตรา 5 - 8 กิโลกรัม/ไร่
3. **ปลูกแบบหยอดเป็นหลุม** – เป็นวิธีที่ล่าช้า สิ้นเปลืองแรงงาน และไม่สะดวกในทางปฏิบัติที่สุด แต่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการกรณีที่ปริมาณเมล็ดพันธุ์จำกัด ทำโดยการขุดหลุมเล็ก ๆ ลึกประมาณ 5 - 7.5 เซนติเมตร มีในระยะระหว่างแถวของหลุมประมาณ 75 - 90 เซนติเมตร และระยะระหว่างหลุมในแถวเดียวกันประมาณ 45 - 60 เซนติเมตร หยอดเมล็ด 2 - 3 เมล็ด/หลุม แล้วกลบเมล็ดด้วยดินบาง ๆ ในอัตรา 3 - 5 กิโลกรัม/ไร่

การปลูกถั่วพรีเพื่อไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสด

นิยมปฏิบัติอยู่ 2 วิธี คือ

1. ทำโดยการปลูกเป็นพืชหมุนเวียนสลับกับพืชหลัก ซึ่งจะนิยมทำกันในพื้นที่ดอน โดยทำการไถกลบหลังจากการเพาะปลูกประมาณ 60 - 65 วัน ควรเลือกทำในขณะที่ดินมีความชุ่มชื้นพอสมควร จากนั้นจึงทำการปลูกพืชหลัก
2. ปลูกแซมไปกับพืชหลัก โดยทำการปลูกหลังจากปลูกพืชหลักไปแล้วประมาณ 1 - 2 สัปดาห์

โดย ไถกลบเมื่อถั่วพรีอายุได้ประมาณ 2 เดือน หรือถั่วพรีออกดอกประมาณ 50 % ขึ้นไป ให้ไถกลบในขณะที่ดินมีความชื้น เพื่อลดการสูญเสียธาตุไนโตรเจน หลังไถกลบ ควรทิ้งให้ถั่วพรีย่อยสลายประมาณ 10-14 วัน แล้วจึงปลูกหรือปักดำข้าวตามปกติ

การไถกลบถั่วพรีพื้นที่ 1 ไร่ จะให้น้ำหนักสดประมาณ 2.5 - 4.0 ตัน ซึ่งจะได้ธาตุไนโตรเจนประมาณ 10 - 20 กิโลกรัม เทียบเท่ากับการใส่ปุ๋ยยูเรียปริมาณ 23 - 48 กิโลกรัม หรือปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตปริมาณ 47 - 95 กิโลกรัม โดยมี ปริมาณร้อยละของไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียมประมาณ 2.00 - 2.95, 0.30 - 0.40 และ 2.20 - 3.00 หน่วยตามลำดับ เท่ากับเป็นการใส่ปุ๋ยอินทรีย์จำนวนมากให้แก่ข้าว โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยมาก (น้ำหนักมวลชีวภาพและปริมาณธาตุอาหารขึ้นกับปัจจัยของดินและการจัดการ.)

การปลูกถั่วพรี เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์

ฤดูกาลปลูกถั่วพรีที่เหมาะสม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะปลูกได้ 2 ช่วง ช่วงแรก เริ่มปลูกตั้งแต่เดือนมิถุนายน-ปลายเดือนกรกฎาคม ช่วงที่สองปลูกหลังฤดูทำนา ประมาณเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน สำหรับภาคอื่นๆ ปรับช่วงเวลาตามความเหมาะสม

มีการไถเตรียมดินครั้งแรก ตากทิ้งไว้เพื่อกำจัดวัชพืช และทำลายโรคแมลงต่างๆ หลังจากนั้นไถพรวนอีก 1 ครั้ง แล้วจึงปลูกถั่วพรี โดยการหยอดเป็นหลุม ใช้เมล็ดพันธุ์ ประมาณ 4-6 กก./ไร่ ใช้ระยะปลูกห่าง ประมาณ 75 x 50 เซนติเมตร (ระยะระหว่างแถว 75 เซนติเมตร และระยะห่างระหว่างต้น 50 เซนติเมตร) โดยหยอดเป็นหลุมๆ ละ 2-3 เมล็ด อาจถอนแยก หลังจากปลูกประมาณ 1 เดือน (ช่วงกำจัดวัชพืช) โดย 1 หลุม ให้เหลือต้นถั่วพรี 1-2 ต้น

*** ถั่วพรีสามารถปลูกได้ทั้งปี แต่ควรเลี้ยงไม่ให้ช่วงเก็บเกี่ยว ตรงกับฤดูฝน เพื่อป้องกันฝักถั่วพรีเน่าเสียได้ง่าย**

* เกษตรกรที่เก็บเกี่ยวข้าว ช่วงต้นเดือนธันวาคม ขณะที่ดินมีความชื้นและไม่มีความขี้นมากเกินไป สามารถขุดหลุม (ระยะระหว่างหลุม 75 x 50 เซนติเมตร) แล้วหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าว 3 เมล็ด/หลุม ได้ทันที หากดินแน่นเกินไป อาจต้องไถก่อนขุดหลุมปลูก หรือหว่านแล้วไถหรือคราดกลบ(บางๆ) โดยปลูกในดินที่ยังมีความชื้น (ในช่วงแรกของการออก/เจริญเติบโต) ไม่น้อยกว่า 1.5 เดือน ซึ่งฝักข้าวจะแก่ ให้เก็บเกี่ยวได้ใน เดือนเมษายน - พฤษภาคม ของปีถัดไป

โรคและศัตรูพืช

ข้าวโพด เป็นพืชที่ปลูกง่าย มีโรคและแมลงศัตรูต่างๆ ระบาดน้อยมาก แต่ก็อาจมีโรคและศัตรูพืชบางชนิด เข้าทำอันตรายได้บ้าง เช่น โรครากเน่า ที่มีสาเหตุจาก *Colletotrichum lindemuthianum* หนอนถั่วเหลือง หนอน *Spodoptera frugiperda* และตัวอ่อนของแมลงปีกแข็งบางชนิด ที่อาจเจาะเข้าไปทำลายเนื้อในเมล็ด ได้

การเก็บเกี่ยว

ควรเก็บเกี่ยวข้าวโพด เมื่ออายุประมาณ 120-170 วัน ในช่วงแรก จะเก็บเกี่ยวประมาณ พฤศจิกายน - มกราคม ในช่วงที่ 2 จะเก็บเกี่ยวประมาณ เมษายน - พฤษภาคม ฝักข้าวโพด จึงทยอยแห้งและสุกแก่ ฝักที่แก่จะเปลี่ยนจากสีเขียว เป็นสีน้ำตาลอ่อน การเก็บเกี่ยว ข้าวโพดจะทยอยเก็บไปเรื่อยๆ ประมาณ 3 - 4 รอบ/แปลง /1 ฤดูปลูก เนื่องจากข้าวโพด จะแก่ไม่พร้อมกัน เมื่อฝักข้าวโพดแก่เต็มที่เมล็ดจะมีสีขาว ถ้าปล่อยให้ฝักจะแตกเมล็ด จะร่วงออกจากฝัก ฝักหนึ่งจะมีเมล็ด ประมาณ 10-15 เมล็ดต่อฝัก การเก็บจะใช้แรงงานคนเก็บใส่กระสอบ หรือภาชนะอื่นๆ แล้วนำไปตากไว้ในลานตาก ประมาณ 3-4 แดดจนแห้ง

การนวด ฝัด และบรรจุกระสอบ

เมื่อข้าวโพดสุกแก่เต็มที่ (อายุ 4-6 เดือน) จึงทยอยเก็บฝักมาตากหรือผึ่งให้แห้ง มาทำการนวดโดยใช้เท้าเหยียบย่ำ หรือใช้เครื่องกล เช่น รถยนต์ รถไถนาเดินตาม หรือใช้ไม้ทุบจนแตก หลังจากนั้น จึงทำการฝัดเอาสิ่งเจือปนออกแล้ว บรรจุกระสอบ

หากสนใจ

- ขอรับความรู้ คำแนะนำ และเมล็ดพันธุ์ตั้งต้น ได้ที่สถานีพัฒนาที่ดินกาญจนบุรี หรือเข้าถึงความรู้/บริการเพิ่มเติมได้ที่ http://r10.ddd.go.th/Web_Station/kri01/index1.html
- การปลูกพืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินและผลิตเมล็ดพันธุ์ <https://www.youtube.com/watch?v=QbJ6j5DH060>
- ความรู้เรื่องการปลูกข้าวโพด เป็นพืชปุ๋ยสด-ผลิตเมล็ดพันธุ์ <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%96%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%B2>
- ปลูกข้าวโพดไร่ราคาดี พ่อค้ารับซื้อถึงที่ แถมได้ปุ๋ยพืชสด <https://www.youtube.com/watch?v=pAid1qWCmak>
- ปลูกข้าวโพดปุ๋ยพืชสด!!! "ขายเมล็ดกำไรงาม" Ep1 ต.ตะเคียน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ https://www.youtube.com/watch?v=BGg_XoOZFCo
- ชุดความรู้ “การปลูกข้าวโพดเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์” <http://sql.ddd.go.th/service64/pdf/Sto/T-PraSeed.pdf>
- ข้าวโพด พืชบำรุงดิน ฝักอ่อนกินได้ <https://www.youtube.com/watch?v=kYbo-mgnCJ8>